

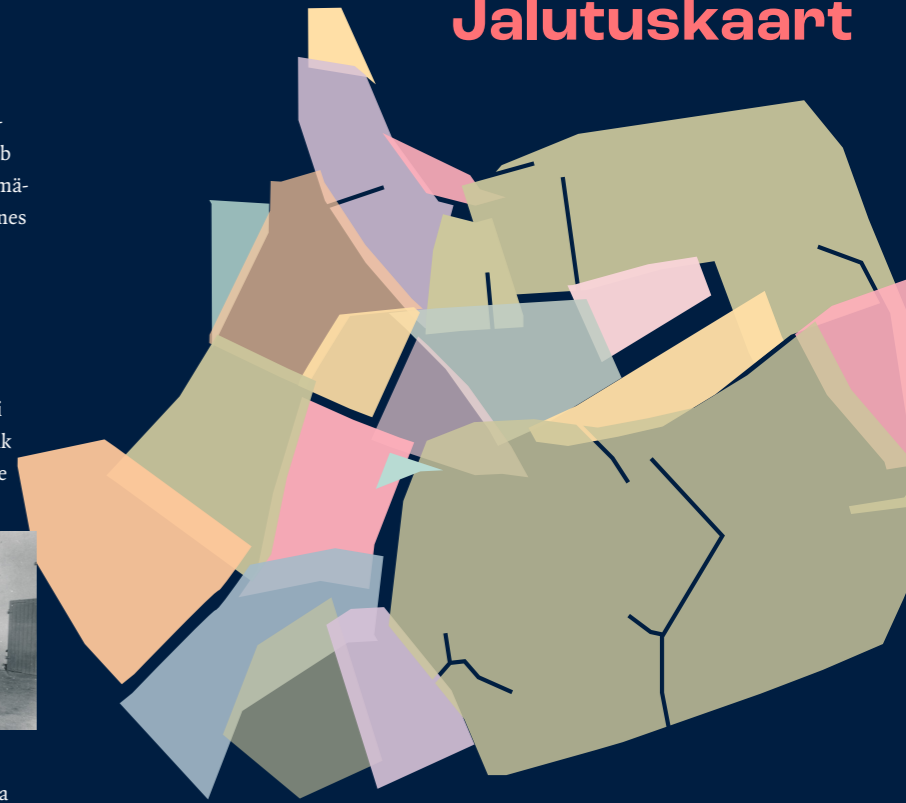
1. Piiskopilinnus – Lossiplats 3
2. Toomkirik – Lossiplats 3/1
3. Lossiplats
4. Esimene silikaattelistest hoone – Lossiplats 4
5. Vana apteek – Jaani 2
6. Barokne raekoda – Kooli 2
7. Klassitsistlik tollimaja – Kooli 3
8. Hedwig Bülli kodu ja Iloni Imedemaa – Kooli 5
9. Jaani kirik – Kooli 4
10. Põlisbalti tüüpi elamu – Jaani 10
11. Haapsalu Maria-Magdaleena kirik – Rüütli 2
12. Ilon Wiklandi vanavanemate kodu – Linda 2
13. Linnamüür ja Saksa värav – Linda ja Rüütli tänava ristmik
14. Viieristi puitpits – F. J. Wiedemanni 2
15. Varaklassitsistlik kohtuhoone – F. J. Wiedemanni 4
16. Kaitseväe staabihoone – Ehte 9
17. 18. sajandi puitbaroki makett – Ehte 7
18. F. J. Wiedemanni lapseõlvekodu – F. J. Wiedemanni 5
19. Lasteraamatukogu – F. J. Wiedemanni 11
20. Läänemaa Ühisgümnaasiumi hoonetekompleks – F. J. Wiedemanni 15
21. Suurim uusehitis vanalinnas – F. J. Wiedemanni 15a
22. Jüri Kuuskemaa barokkbarakk – Sae 11
23. Viljaaidast korterelamuks – Sae 10
24. Viljaaidast kinoks – Suur-Lossi 14
25. Haapsalu Linna Algkool – Ehte 14
26. Linnahaigla ja Xenia Poska kodu – Sadama 2
27. Bernhard Laipmanni monument – Vaikne kallas 12
28. Nõukogude sanatooriumiarhitektuur – Sadama 9/11
29. Funktsionalismi pärl – Sadama 21
30. Esimene moodne villa – Sadama 22
31. Tšaikovski pink
32. Promenaadi maamärk – Supeluse 2
33. Haapsalu suvesümbol – kuursaal – Promenaadi 1
34. Roman Haavamägi skulptuurid – Promenaadi Jaan Poska park
35. Armeenia ristikivi – Promenaadi Jaan Poska park
36. De la Gardie loss – Vaba 4
37. Hilismodernistlik kultuurimaja – Posti 3
38. Evald Okase muuseum – Karja 24
39. Haapsalu pitsikeskuse maja – Karja 25
40. Funktsionalistlik pritsumaja – Karja 20
41. Art déco – Karja 4
42. Rootsituru linnakaev Karja ja Ehte tänava ristmikul

- Muinsuskaitseala
- Kaitsevöönd
- Jalgteed
- Hooned

0 50 m 100 m

**ELAVAD
VANALINNAD
HAAPSALU**

ELAVAD VANALINNAD HAAPSALU Jalutuskaart

1. Piiskopilinnus – Lossiplats
13.–16. saj oli linnus Saare-Lääne piiskopkonna keskuseks. 1688. a tulekahju jättis linnuse varemetesse, unikaalsena on säilinud vaid vahitorn, ringmüür ja eeslinnustesse rajatud müürisisene vallkindlustuse vöönd. 2019. a taasavati pealinnuses Haapsalu linnuse muuseum, mis pälvib 2021. a Euroopa aasta muuseumi (EMYA) nominatsiooni. ▼

2. Toomkirik – Lossiplats 3/1
1279. a Haapsalu linna asutamisürikus mainitud toomkirik on Haapsalu vanim hoone.

3. Lossiplats
1950. aastani kasutati väljakut turuplatsina, ehkki tõenäoliselt oli algne turuplats hoopis kõrval asuva, 19. saj teisel poolel rajatud Raepargi kohal. 1924. a püstitati väljakule skulptor Voldemar Melliku loodud Vabadussõja mälestussammas. Platsilt hargnevad linna vanimad tänavad: Jaani, Kooli, Linda, Väike-Mere. Vanalinna keskaegne tänavavõrk on siiani säilinud.

4. Esimene silikaattellistest hoone – Lossiplats 4
Esimene uudsest ehitusmaterjalist, 1910 Eestis tootma hakatud silikaattellisest ärihoone rajas 1911–1912 ettevõtja Eduard Siegfeldt. Nõukogude ajast saadik tegutsevad hoones julgeolekuasutused.

5. Vana apteek – Jaani 2
1772 valminud ühekordses kivimajas, mis tollal kuulus krahv Stenbockile, peatus 1804. a Vene keiser Aleksander I. 1840. a avas Carl Leopold Bergfeldt majas apteegi ning sajandi lõpus ehitati hoone kahekordseks. 2017. aastast tegutseb majas kunstikool.

6. Barokne raekoda – Kooli 2
Haapsalu raekoja hilisbarokne pae-kivihoonel valmis 1775. Portaali kohal on algupärane Haapsalu vapp. 1950. aastast on hoones muuseum. ▼

7. Klassitsistlik tollimaja – Kooli 3
1792 valminud tollimaja on 18. saj II poole klassitsismi näide. Arhitekt Johann Mohri projekteeritud tollimajal oli algselt kõrge kivist kelpkatuse.

8. Hedwig Bülli kodu ja Iloni Imedemaa – Kooli 5
1883. a ehitatud kivist poolkeldriga baltisaksa puitelamus sündis (1887) ja kasvas kristlik misjonär, Armee-nia orbude päästja Hedwig Büll. Alates 2004. a tegutseb hoones Ilon Wiklandi kunstigalerii ja 2009. a Iloni Imedemaa teemakeskus. ▼

15. Varaklassitsistlik kohtuhoone – F. J. Wiedemanni 4
1789. a valminud hoones (arhitekt Caspar Mohr) asusid kreisikohtu kantselei ja saal, linnafoogti kantselei ja istungisaal, rentei (riigikassa osakond), arhiiv ja vanglaruumid. Nüüd tegutseb siin Haapsalu noorte huvikeskus. ▼

16. Kaitsevæe staabihoone – Ehte 9
Lääne-Saare sõjaväeringkonna *art déco* sugemetega staabihoone ehitati 1938. a. Hoones tegutsevad erinevad riigiasutused.

17. 18. sajandi puitbaroki makett – Ehte 7
18. saj ehitatud elamu lammutati 1990ndatel ning rekonstrueeriti täielikult ja ülimalt täpsusega. Säilitatud on vaid ajalooline mantelkorsten.

18. F. J. Wiedemanni lapsepõlvokodu – F. J. Wiedemanni 5
Keeleteadlase Ferdinand Johann Wiedemanni (1805–1887) kodumaja tähistati 1888. a mälestustahvliga. Praeguse, 1923 valminud tahvli autor on Roman Haavamägi.

19. Lasteraamatukogu – F. J. Wiedemanni 11
18. saj lõpust pärit kivimajas on kaks sajandit tegutsenud haridusasutused. 1965. aastast asub siin lasteraamatukogu.

20. Läänemaa Ühisgümnaasiumi hoonetekompleks – F. J. Wiedemanni 15
Ühisgümnaasiumi kompleks koosneb 18.–20. saj hoonetest. Kalda tänava äärde jääb 1781 ehitatud hoone (arhitekt Fr. Kieseling), mida täiendab 1888. a juurdeehitis. 1927 valmis lisaks Artur Perna projekteeritud uus hoone. Hoonetekompleksi restaureeriti põhjalikult aastatel 2012–2013.

21. Suurim uusehitis vanalinnas – F. J. Wiedemanni 15a
Gümnaasiumi spordihoone valmis 2001. a. Arhitektid on Andres Alver, Tarmo Laht, Ulla Mets ja Sven Koppel.

22. Jüri Kuuskemaa barokkbarakk – Saue 11
18. saj puithoonestusest on see 1782. a ehitatud maja silmapaistvaim. Majal on rokokoolikud välisüksed, hoone sees segunevad barokk ja klassitsism. Ajaloolane J. Kuuskemaa on kirjutanud majast raamatu „Kodu arheoloogia. Minu „barokkbarakk“ Haapsalus” (2017).

23. Viljaaidast korterelamuks – Saue 10
Saue tn 10 asus kiviait, mida esmakordselt on märgitud 1787. a. 1850 ehitati hoone ümber kahekordseks kortermajaks.

24. Viljaaidast kinoks – Suur-Lossi 14
Esmalt 1848. a mainitud kiviait ehitati 1925 ümber kinomajaks. 1956–1957 ehitati hoone taas põhjalikult ringi ning 1957 avati endises aidas Eesti esimene laiekraankino.

25. Haapsalu Linna Algkool – Ehte 14
1936–1937 ehitatud algkoolihoone arhitektid on Erika Nõva ja August Esop. Funktsionalistlik ja traditsionalistlikus laadis koolihoones on katkematult tegutsenud haridusasutused.

26. Linnahaigla ja Xenia Poska kodu – Sadama 2
1873–1979 haiglana tegutsenud hoone hoovimajas elas ja töötas 1941–1964. a Jaan Poska arstist tütar Xenia Poska (1896–1964). Kuuekümnendate alguses elas tema juures ka Johan Laidoneri abikaasa Maria.

27. Bernhard Laipmanni monument – Vaikne kallas 12
1905. a rahvarahutuste inimohvrite mälestusmonument kujutab hukutat Bernhard Laipmanni (1865–1906) vaatamas trotslikult karistussalkade juhi Karl von Siversi maja poole (Suur-Lossi 26). Skulptor Roman Haavamägi, 1933.

28. Nõukogude sanatooriumiarhitektuur – Sadama 9/11
Sööklahoone sai valmis 1986, neljakorruseline magamiskorpus 1987. Kompleksi arhitekt on Toivo Kallas.

29. Funktsionalismi pärl – Sadama 21
Kändler J. Laidoneri nimeline Eesti Punase Risti Sanatoorium valmis 1937. a arhitekt August Volbergi projekti järgi. Nõukogude ajal asus hoones sanatoorium „Laine” korpus,

1990ndatest saadik on see kasutusel kohtuhoonena.

30. Esimene moodne villa – Sadama 22
Linnapea Ewald von Ungern-Sternbergi villa „Wenden” valmis 1859 (arhitekt Friedrich Adler). 1931 ostis selle vabrikant Hans Peltzer, kes lasi villa Robert Natuse projekti järgi ümber ehitada. Nõukogude ajal asus hoones sanatoorium „Laine” korpus, 1990ndatel rekonstrueeriti see hotelliks.

31. Tšaikovski pink
Haapsalus veetis Pjotr Tšaikovski koos vendade Anatoli ja Modestiga 1867. a suve. Vennad elasid Suur-Mere tn 13 aiamaajas. Roman Haavamägi loodud paekivist mälestuspink valmis 1940.

32. Promenaadi maamärk – Supeluse 2
Aadlivilla „Friedheim” valmis 1885. 1958 avati majas lastehalvatuse järelravi sanatoorium, millest on välja kasvanud Haapsalu Neuroloogiline Rehabilitatsioonikeskus (Sadama 16).

33. Haapsalu suvesümbol – kuursaal – Promenaadi 1
Eesti ainus algupärasena ja ka esialgses kasutuses säilinud kuursaal valmis 1897 (arhitekt Rudolf Knüppfer). Rohkete saelõikeliste puitkaunistustega on ehitatud kogu fassaad katuseharjast soklini.

34. Roman Haavamägi skulptuurid – Promenaadi Jaan Poska park
Promenaadi parki on püstitatud palju Roman Haavamägi loodud taieseid, millest enamik on säilinud: päikesekell (1924); Carl Abraham Hunniuse büst (1928); Rudolf Tobiase monument (1929); „Vaasikandjad” (1931, hävinud; 2016 Paul Uibopuu koopiad) jt.

35. Armeenia ristikivi – Promenaadi Jaan Poska park
Kristliku misjonäri Hedwig Bülli (1887–1981) auks 2014. a paigaldatud hatškar ehk Armeenia ristikivi. 2010. aastast on hatškarid, nende sümbolid ja tegemisoskus UNESCO kultuuripärandi nimistus.

36. De la Gardie loss – Vaba 4
Enne 1827. aastat valminud klassitsistlik aadlielamu, kus peatus ja suvitas teiste seas ka Vene keiserlik perekond, ehitati 1927 Artur Perna projekti järgi ümber maakonnahaigla. Alates 2012. a tegutseb lossis Läänemaa haigla hooldekodu. ▶

37. Hillismodernistlik kultuurimaja – Posti 3
Ado Eigi projekteeritud ja 1975 valminud multifunktsionaalses hoones asuvad mh kino-, teatri- ja konverentsisaal, raamatukogu, linnagalerii ja kohvik.

38. Evald Okase muuseum – Karja 24
1779 rajatud Haki kõrts ehitati 1907. a ümber kahekordseks hotelliks. Pärast II maailmasõda on majas asunud laatsaret, lasteaed, kunstikool, 2003. aastast erakunstimuuseum.

39. Haapsalu pitsikeskuse maja – Karja 25
1931 valminud kaubamaja dekoratiivse katuseviilu keskosas paikneb minimalistlik ehitusaastaarvuga mälokivi. 2014. aastast tegutseb hoones Haapsalu pitsikeskus.

40. Funktsionalistlik pritsumaja – Karja 20
19. saj puitpitsilise pritsumaja asemele ehitati arhitekt Alar Kotli projekti järgi 1937 funktsionalistlik tuletõrjemaja. Hoone kaotas algse funktsiooni gondatel. ▼

41. Art déco – Karja 4
1937 valminud Art déco sugemetega elegantse elu- ja ärihoone projekteeris arhitekt Eugen Sacharias.

42. Rootsituru linnakaev Karja ja Ehte tänava ristmikul
Rootsituru plats asub linnuse Osutitorni värava ees alates 13. saj. 1930. a rajati siia haljasala koos linnakaevuga. 1936 paigaldati kaevule kaunistuseks Juhan Raudsepa skulptuur „Poiss kalaga” (1929, dolomiit). Kaevu ette rajati veekogumisbassein, mis hiljem muudeti purskkaevuks.

43. Nõukogude sanatoorium – Sadama 9/11
Sööklahoone sai valmis 1986, neljakorruseline magamiskorpus 1987. Kompleksi arhitekt on Toivo Kallas.

Fotod: SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid kogu

MUINSUSKAITSEAMET

Iceland Liechtenstein Norway grants